

КРИМІНАЛІСТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Одерій Олексій Володимирович,

доктор юридичних наук, професор
Донецький державний університет внутрішніх справ МВС України

Кожевніков Олексій Андрійович

аспірант
Харківський національний університет внутрішніх справ МВС України

Розслідування кримінальних правопорушень уявляє собою складний та специфічний процес пізнання, результатом якого є отримання фактичних даних про злочин, тобто здобуття інформації, що визначається кримінально-процесуальним законом доказом у справі. В сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства інформація стає постійним атрибутом в усіх сферах його життя, відображаючи всі напрямки діяльності органів державної влади, юридичних та фізичних осіб, об'єднань громадян та політичних партій. Вона виступає одним із найважливіших регуляторів суспільних відносин, через що виникає складність в визначенні цього поняття. В залежності від галузі знань інформація може мати вигляд певних знань чи відомостей.

Повне пізнання будь-якого явища неможливе без дослідження його частин. Отже при визначенні характеристик джерел криміналістичної інформації насамперед виникає необхідність у з'ясуванні самого поняття «інформація», що утворюють зміст досліджуваного правового явища.

Згідно визначенню, яке наведене у тлумачному словнику української мови, інформація (від лат. informatio – роз'яснення, викладення) – це відомості про які-небудь події, чийось діяльність і т. ін.; повідомлення про щось [12, т. 4 с. 42]. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інформацію» термін інформація вживається у такому значенні – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [9].

В.С. Пономаренко [8, с. 13] розглядає інформацію як абстрактне поняття, що має різні значення залежно від контексту. Наприклад, у філософії загальне поняття інформації розуміють як відображення реального світу. Більше того, дослідник прямо зазначає, що з середини ХХ ст. зміст цього поняття значно розширився, і вже почав розглядатися як загальнонаукове поняття. На думку А.І. Марущака [6, с. 14] поняття «інформація» можна розглядати у широкому змісті (який відображає використання даного поняття у загальній системі суспільних відносин) і у вузькому змісті (правовому, тобто такому, який відображає особливості інформації як елементу лише правовідносин). Таким чином, в «широкому» розумінні інформацію можна як особливе відображення об'єктів або процесів, а у «вузькому» безпосередні відомості про певний об'єкт чи процес. Поняття «інформація» можна розглядати у широкому змісті (який

відображає використання даного поняття у загальній системі суспільних відносин) і у вузькому змісті (правовому, тобто такому, який відображає особливості інформації як елементу лише правовідносин). Звідси, в «широкому» розумінні інформацію можна розглядати як особливе відображення об'єктів або процесів, а у «вузькому» безпосередні відомості про певний об'єкт чи процес. Разом з тим й дотепер не існує єдиного розуміння (дефініції) терміну «інформація» у сучасній філософсько-методологічній думці, теоретичних та прикладних науках. Відсутність однозначного трактування цього поняття може привести до юридичних колізій під час його застосування. Законодавець втілює в термін «інформація» такі поняття, як «відомості» та «дані», вони не є тотожними за своєю суттю, але часто використовуються як синоніми [15, с. 120].

На підставі викладеного термін «інформація» (в узагальненому розумінні) можна розглядати як відомості або дані, які передаються, оброблюються та зберігаються з метою спілкування та розуміння. При цьому це можуть бути факти, ідеї, статистичні дані або повідомлення про події. Інформація може бути представлена у різних форматах, таких як текст, графіки, зображення, відео, звук або в будь-який інший спосіб передачі даних.

У свою чергу в юридичній літературі термін «інформація» зазвичай вживається у сполученні з іншими. Так наприклад А.М. Трофімов запропонував термін «судова інформація» яку визначив «... як сукупність особливостей (ознак) окремих об'єктів, фактів та обставин події злочину, одержану із кримінально-процесуальних джерел і виступаючу засобом встановлення істини у кримінальній справі» [14, с. 91]. Широкого поширення також дістали такі терміни, як «доказова інформація», «оперативна інформація», «орієнтуюча інформація», «процесуальна інформація», «непроцесуальна інформація» [5, с. 148]. М.В. Салтевський вважає, що і інформацію, яку використовують при розслідуванні, судовому розгляді кримінальних справ, виконанні покарань та профілактичній діяльності, доцільно називати юридичною. Вона містить відомості як правового, так і неправового характеру, які визначають види інформації: криміналістична, кримінально-правова, процесуальна та інші [11, с. 114]. В контексті нашого дослідження особливої уваги набуває термін «криміналістична інформація», який ми і розглянемо більш детально.

О.П. Ващук наводить наступне визначення: «криміналістична інформація – це дані, що мають відношення до виявлення, розкриття та розслідування злочину. Для отримання криміналістичної інформації слідчий проводить гносеологічну діяльність з виявлення, розкриття, розслідування кримінально-карних діянь, яка спрямована на пізнання події, окремих її обставин, процесуальним та непроцесуальним шляхом виявлення, фіксації, накопичення, аналізу та використання даних, що відображають сторони досліджуваної події» [3, с. 110]. На думку М.В. Салтевського, зміст поняття «криміналістична інформація» складають дані про теоретичні основи виникнення слідів злочину, практичні методи та засоби використання їх для розкриття, розслідування та попередження злочинів [10, с. 143]. В.В. Тіщенко визначає криміналістичну інформацію як відомості процесуального й непроцесуального характеру про

розслідувану подію та її учасників, які отримані слідчим або іншим суб'єктом кримінальної процесуальної та оперативно-розшукової діяльності під час розслідування за допомогою прийомів і методів, рекомендованих криміналістикою, і можуть використовуватися як докази, характеризувати їх джерела, сприяти їх виявленню, а також вирішенню різних методичних і тактико-організаційних завдань [13, с. 38]. М.О. Малярова вважає, що криміналістичну інформацію можна визначити як відомості про обставини скоєного злочину (зокрема злочинця, знаряддя, обставини злочину та ін.), отримані від матеріальних або ідеальних джерел з використанням криміналістичних засобів, прийомів та методів [5, с. 150].

Також в науковій літературі зустрічається термін «криміналістично значуща інформація», який з точки зору багатьох авторів, зокрема О.В. Батюка, є більш доцільним для застосування в криміналістиці на відміну від терміну «криміналістична інформація», так як перший більш чітко та ясно визначає мету отримання та використання інформації – для розкриття та розслідування злочинів» [1, с. 129]. Найточнішим буде вислів «криміналістично значима інформація», який відбиває сутність даного виду інформації. При цьому під криміналістично значимою інформацією розуміємо відомості про матеріальні об'єкти та їх взаємодію, яка мала місце у зв'язку з подією, що потребує розслідування, необхідні для встановлення об'єктивної істини при розслідуванні злочину, а також відомості про умови, засоби й способи їх виявлення та фіксації» [2, с. 24]. М.О. Пасека вважає, що «криміналістично значущою інформацією може бути інформація будь-якої природи, що отримується й використовується для розкриття та розслідування злочинів» [7, с. 495]. О.В. Лускатов та Т.О. Лускатова у своїй статті наводять наступну дефініцію терміну «криміналістично значуща інформація», зазначивши що це «доволі широке поняття, яке співвідноситься як ціле з такими окремими категоріями, як процесуальна, оперативна, доказова інформація, і містить відомості, що їх можна використати для розслідування злочину» [4, с. 101]. В англійських наукових джерелах також можна зустріти близький за змістом термін «forensic intelligence» (з англ. криміналістична розвідка), що означає інформацію, отриману в ході проведення експертних досліджень, та спосіб, в який її можна використовувати для розслідування злочинів [16, с. 24].

Аналіз наукових праць дозволив з'ясувати, що понятійно-термінологічний апарат за тематикою дослідження охоплює такі збіжні категорії як «криміналістична інформація» та «криміналістично значуща інформація». Якщо абстраговано розглядати останню категорію, то слово «значуща», на нашу думку, є недоречним, адже воно не додає ніякою додаткового змісту словосполученню «криміналістична інформація». Також варто зауважити, що уніфікація термінології є тим сприятливим фактором, що покращує якість комунікації між науковцями та практичними працівниками.

Існують й інші думки з цього приводу, однак їх узагальнення дозволяє констатувати, що всі вони не в повній мірі відображають природу та роль

інформації, що використовується в діяльності з розкриття та розслідування злочинів, її значущість для досягнення кінцевої мети розслідування.

Як на наш погляд, поняття «криміналістична інформація» має також відображати й цільовий аспект діяльності з розкриття та розслідування злочинів. З огляду на наведене доходимо висновку, що під терміном «криміналістична інформація» слід розуміти отриману з різних джерел інформацію, яка може виступати як доказова у кримінальному провадженні або сприяти отриманню такої, а також будь-яку іншу інформацію, що має значення для досягнення кінцевої мети діяльності з розкриття та розслідування кримінального правопорушення.

Список літератури:

1. Батюк О. В. Криміналістична класифікація джерел інформації про особу, що відбуває покарання в місцях позбавлення волі: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 15–16 травня 2020 р. – Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, — 2020. С. 128-132.
2. Бірюков В. В. Використання комп'ютерних технологій для фіксації криміналістично значимої інформації у процесі розслідування: Автореф. дис. канд. юрид. наук. – К.: НАВСУ, 2001. 225 с.
3. Ващук О.П. Невербальна інформація, як один із видів криміналістичної інформації : Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: юриспруденція: зб.наук.праць. — Одеса: Фенікс, 2013. — Вип. № 6. С. 110-113.
4. Лускатов О.В., Лускатова Т.О. Використання окремих нетрадиційних засобів для отримання криміналістично значущої інформації // Криміналістичний вісник. – 2013. – № 1. С. 101-107.
5. Малярова В. О. Криміналістична інформація: поняття і сутність / В. О. Малярова // Вісник Національного університету внутрішніх справ. - 2002. - Вип. 18. С. 147-151.
6. Марущак А.І. Інформаційне право: Доступ до інформації: Навчальний посібник / Марущак А.І. – К. : КНТ, 2007. 129 с.
7. Пасека М. О. Джерела криміналістично значущої інформації про особу неповнолітнього правопорушника та її використання на стадії досудового розслідування / М. О. Пасека // Актуальні проблеми держави і права. - 2014. - Вип. 73. С. 495-502.
8. Пономаренко В. С. Основи захисту інформації. Навчальний посібник. / В.С. Пономаренко, І.В. Журавльова, В.В. Туманов. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2003. 176 с.
9. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/> (дата звернення: 01.05.2023).
10. Салтевский М.В. Криминалистика. В современном изложении юристов. Х.: ИМП «Рубикон», 1996. 432 с.
11. Салтевський М.В. Криміналістика. Підручник: У 2-х ч. Ч. 1. – Х.: Консум, Основа, 1999. 416 с.

12. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980. Т. 4. С. 42.
13. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.
14. Трофимов А.М. Использование некоторых закономерностей отражения в процессе расследования / А.М. Трофимов // Труды Высшей школы МООП СССР. – 1967. С. 86-93.
15. Харенко О.В. Поняття «інформація» в юридичній науці та законодавстві України / О.В. Харенко // Часопис Київського університету права, 2014. № 3. С. 119-123.
16. Milne R. Forensic intelligence. – CRC Press, 2012. 245 с.